

Zbornik Instituta za kriminološka
i sociološka istraživanja
2016 / Vol. XXXV / 2 / 49-56
Pregledni naučni rad
UDK: 343.57(494)

KRIVIČNA DELA U VEZI SA OPOJNIM DROGAMA U ZAKONODAVSTVU ŠVAJCARSKE*

Dragan Jovašević*
Pravni fakultet Univerziteta u Nišu

Na bazi međunarodnih standarda koji su usvojeni u okviru i pod okriljem Organizacije Ujedinjenih nacija sva nacionalna zakonodavstva poznaju više različitih oblika i vidova ispoljavanja krivičnih dela zloupotrebe opojnih droga. Radi se o različitim delatnostima neovlašćene, proizvodnje, prometa i na drugi način podstrekavanja ili omogućavanja drugim licima da dođu u posed opojnih droga radi neposrednog unošenja u organizam čime se ozbiljno ugrožava njihovo zdravlje pa i život. Zavisno od potreba svake pojedine države, i razlikuju se krivična dela za čije učinioce su propisane različite vrste i mere kazni i drugih krivičnih sankcija. Slična je situacija i sa Švajcarskom konfederacijom. U radu ćemo analizirati sistem krivičnih dela u različitim oblicima i vidovima ispoljavanja u teorijskom i praktičnom smislu za čije učinioce su propisane teške krivične sankcije.

KLJUČNE REČI: opojne droge/ zloupotreba/ zakon/ Švajcarska/ krivično delo/ odgovornost/ sankcija

* Ovaj tekst je nastao kao rezultat na projektu "Kriminal u Srbiji: fenomenologija, rizici i mogućnost socijalne intervencije" (broj 47011) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS

* E-mail: jovas@prafak.ni.ac.rs

1. UVOD

Zloupotreba opojnih droga predstavlja ozbiljan društveni, međunarodni i nacionalni pravni, kriminološki i bezbednosni problem i tešku socijalno patološku pojavu. S obzirom da se radi o pojavi koja ne poznaje granice između pojedinih država, pa ni između kontinenata, međunarodna zajednica je rano uočila ovaj problem. Stoga je u okviru i pod okriljem Organizacije Ujedinjenih nacija doneto više međunarodnih dokumenata koji predstavljaju sistem međunarodnih standarda za efikasnu i kvalitetnu borbu sa ovim teškim društvenim zlom. To su (Jovašević, Ikanović, 2012: 189-191):

- Jedinствена konvencija o opojnim drogama iz 1961. godine,
- Konvencija o psihotropnim supstancama iz 1971. godine i
- Konvencija o suzbijanju nezakonitog prometa opojnim drogama iz 1988. godine.

Na bazi ovih međunarodnih dokumenata su brojne države, između njih i Švajcarska konfederacija u svom nacionalnom zakonodavstvu utvrdile sistem krivične odgovornosti i kažnjivosti za različite oblike i vidove krivičnih dela zloupotrebe opojnih droga Petrović, Jovašević, Ferhatović, 2016: 344-347). Interesantno je da za razliku od drugih država, Švajcarska krivična dela ove vrste ne propisuje u Krivičnom zakoniku - Schweizerisches Strafgesetzbuch StGB, 7.Auflage, Zurich, 2016. - (Donatsch, Tag, 2006: 331-332)¹ iz 1933. godine (što bi bilo logično u sistemu krivičnih dela kojima se povređuje ili ugrožava zdravlje ljudi), već u posebnom zakonu iz oblasti zdravstvene, medicinske delatnosti. To je tzv. sporedno, pomoćno ili dopunsko krivično zakonodavstvo (Jovašević, 2014: 21).

Zloupotreba opojnih droga kao krivična dela protiv zdravlja ljudi (Jovašević, 2016: 312), te sistem krivične odgovornosti i kažnjivosti za njihove učinioce je uređen Federalnim zakonom o opojnim drogama i psihotropnim supstancama. Ovaj Zakon je donet 3. oktobra 1951. godine, a stupio je na snagu 1. juna 1952. godine od kada je više puta noveliran. U poglavlju IV pod nazivom: "Kaznene odredbe" predviđeno je više krivičnih dela i to u čl. 19-24. i 10) članu 26 (Bundesgesetz uber die Betaubungsmittel und die psychotropen Stoffe - Betaubungsmittelgesetz BetmG - vom 1. October 1951., Bern, 1951)².

¹ Schweizerisches Strafgesetzbuch StGB, 7.Auflage, Zurich, 2013.

² Bundesgesetz uber die Betaubungsmittel und die psychotropen Stoffe (Betaubungsmittelgesetz BetmG) vom 1. October 1951., Bern, 1951.

2. POJEDINA KRIVIČNA DELA I SANKCIJE ZA UČINIOCE

Prvo krivično delo u vezi sa opojnim drogama u ovom posebnom, specijalnom, "medicinskom" Zakonu je predviđeno u članu 19. Osnovni oblik dela postoji kada lice preduzme radnju izvršenja u sledećim slučajevima:

- a) ako nedozvoljeno (protivno odredbama Zakona) proizvodi ili uzgaja opojna sredstva,
- b) ako nedozvoljeno čuva, distribuira, uvozi ili izvozi opojna sredstva,
- c) ako nedozvoljeno propisuje ili nabavlja drugom licu opojna sredstva ili ih stavlja u promet na drugi način,
- d) ako nedozvoljeno poseduje, čuva ili na drugi način nabavlja opojna sredstva,
- e) ako finansira ili posreduje u finansiranju nedozvoljene prodaje opojnih sredstava,
- f) ako javno promoviše uživanje opojnih sredstava i mogućnost njihove nabavke i uživanja i
- g) ako ponovo učini istovrsno krivično delo (u povratu).

Za ovo delo je propisana alternativno kazna zatvora do tri godine ili novčana kazna.

Za teži oblik ovog dela je kumulativno propisana kazna zatvora najmanje jednu godinu i novčana kazna (Schwarzenegger, Hug, Jositsch, 2007: 228). Ovo delo čini lice koje:

- a) zna ili pretpostavlja da zloupotreba opojnih sredstava posredno ili neposredno može biti opasna za zdravlje većeg broja ljudi,
- b) je u vezi sa grupom lica koja se bavi nedozvoljenom trgovinom opojnih sredstava,
- c) smišljenom trgovinom pribavi velike zalihe opojnih sredstava ili znatnu materijalnu korist i
- d) se bavi preprodajom opojnih sredstava u obrazovnim institucijama koje pohađaju mladi ili u njihovoj blizini.

Iz kriminalno-političkih razloga zakonodavac je predvideo mogućnost blažeg kažnjavanja učinioca ovog dela ako su ispunjeni kumulativno određeni uslovi (Rehberg, Schmid, Donatsch, 2013: 311-313):

- a) kada je učinilac dela povratnik u izvršenju istovrsnog krivičnog dela,
- b) kada je učinilac istovremeno i zavisnik od upotrebe opojnih sredstava i
- c) kada je radnja nedozvoljenog prometa opojnim sredstvima bila namenjena za ličnu upotrebu.

Ukoliko je osnovni ili kvalifikovani oblik ovog krivičnog dela (Schweizerisches Strafgesetzbuch vom 21. Dezember 1937., Bern, 1996.) učinjen u inostranstvu, i u tom slučaju se učinilac može kazniti propisanom kaznom ako su ispunjeni sledeći uslovi: a) da se učinilac nalazi u Švajcarskoj, b) da učinilac nije izručen drugoj državi

i c) da postoji identitet dvostruke kažnjivosti – što znači da je učinjeno delo krivično delo i po stranom i po švajcarskom krivičnom zakonu (Jenny, Stratenwerth, 2003: 413-415).

Prema članu 6. Krivičnog zakonika gonjenje za krivična dela koja su učinjena u inostranstvu se sprovodi po domaćem zakonu. Nadležni sud u Švajcarskoj neće krivično goniti učinioča dela koje je izvršeno u inostranstvu u tri slučaja (Niggli, Wiprachtiger, 2013: 289-291):

- a) ukoliko ga je inostrani sud oslobodio krivice,
- b) ukoliko mu je presudom izrečena kazna u inostranstvu u celosti izvršena i
- c) ako je nastupila zastarelost krivičnog gonjenja.

U situaciji da je učinilac već prethodno osuđen za krivično delo ove vrste u inostranstvu gde je izrečena kazna samo delimično izvršena, sud u Švajcarskoj izdaje nalog da se preostali deo izrečene kazne izvrši u Švajcarskoj. Sud je ovlašćen da odluči da li će se učinilac krivičnog dela izručiti državi gde mu je već pravnosnažno presuđeno radi nastavka sa izvršenjem izrečene kazne ili će se takvom licu delimično izvršena kazna uračunati u kaznu koju treba da izdrži u Švajcarskoj (Serebrenikova, Kuznjecova, 2000: 7).

Drugo krivično delo ove vrste je propisano u odredbi člana 19-bis. Federalnog zakona o opojnim drogama i psihotropnim supstancama. Ovo delo se sastoji u nuđenju, davanju ili na drugi način činjenju dostupnim opojnih sredstava licu koje je mlađe od osamnaest godina bez medicinskih indikacija. Ovde je radnja pomaganja predviđena kao samostalna radnja izvršenja, a ne kao oblik saučesništva. Za postojanje dela je bitno ispunjenje dva uslova:

- a) da se radnja izvršenja preduzima prema posebnoj vrsti pasivnog subjekta – maloletnom licu i
- b) da se radnja izvršenja preduzima protivno medicinskim propisima – bez medicinskih indikacija.

I za ovo delo je propisana kazna zatvora do tri godine ili novčana kazna.

Članom 19–a. Federalnog zakona o opojnim drogama i psihotropnim supstancama³ propisana je novčana kazna za lice koje protivno postojećim propisima (dakle, bez medicinskih indikacija) svesno uživa opojna sredstva. Ovo je izuzetno zakonsko rešenje u uporednom krivičnom zakonodavstvu da je sama upotreba, uživanje opojnih sredstava predviđeno kao krivično delo. Obično je krivična odgovornost predviđena za radnje kojima se drugom licu omogućava ili olakšava uživanje opojnih sredstava.

U lakim slučajevima (pri čemu sam Zakon ne govori kada postoje "laki" slučajevi, već to predstavlja faktičko pitanje koje sud rešava u svakom konkretnom slučaju) tužilac

³ Bundesgesetz über die Betaubungsmittel und die psychotropen Stoffe (Betaubungsmittelgesetz BetmG) vom 1. October 1951.

je ovlašćen da shodno načelu oportuniteta odustane od krivičnog gonjenja učinioca ovog dela ili se učiocu dela umesto propisane novčane kazne može izreći samo mera upozorenja. Na isti način tužilac, odnosno sud mogu da postupe i kada se učinilac dela – dakle uživatelj opojnih sredstava dobrovoljno podvrgne lekarskom nadzoru ili pomoći. Na isti način učinioca ovog dela koji je zavisnik od opojnih sredstava sud može uputiti radi lečenja u instituciju za bolesti zavisnosti.

U članu 19–b. ovog Zakona predviđena je mogućnost nekažnjavanja lica (Rehberg, Schmid, Donatsch, 2013: 45) koje poseduje ili priprema manju količinu opojnih sredstava za sopstvene potrebe ili koje takva sredstva bez materijalne nadoknade daje licu starijem od osamnaest godina. U ovoj zakonskoj odredbi je, zapravo, predviđen poseban osnov isključenja kažnjivosti učinioca krivičnog dela zloupotrebe opojnih sredstava ako su ispunjeni sledeći uslovi: a) da se radi o manjoj količini opojnih sredstava. Kada postoji "manja" količina ovih sredstava je faktičko pitanje koje se rašava u svakom konkretnom slučaju, b) da se radi o sopstvenoj upotrebi opojnih sredstava i c) da se radi o nelukrativnoj pobudi učinioca, odnosno da se radnja izvršenja preduzima bez materijalne nadoknade.

U članu 19–c. Zakon propisuje novčanu kaznu za lice koje umišljajno navodi ili pokuša da navede drugoga na protivpravno uživanje opojnih sredstava. Ovde je, dakle, radnja podstrekavanja predviđena kao samostalno krivično delo, a ne kao oblik saučesništva.

Sledeće krivično delo predviđeno je u članu 20. Federalnog zakona o opojnim drogama i psihotropnim supstancama. Za ovo delo je propisana kazna zatvora do tri godine. Delo čini lice koje⁴:

- a) podnosi zahtev sa neistinitim podacima kako bi sebi ili drugome pribavio dozvolu za uvoz, izvoz ili tranzit opojnih droga i psihotropnih supstanci,
- b) ima švajcarsku dozvolu za izvoz opojnih droga i psihotropnih supstanci, a bez posedovanja druge dozvole preusmeri ova sredstva na drugo odredište u zemlji ili van nje,
- c) bez dozvole gaji, proizvodi, čuva ili upotrebljava opojna sredstva ili ih stavlja u promet,
- d) kao medicinski radnik upotrebljava ili daje opojna sredstva u suprotnosti sa Zakonom i
- e) kao lekar ili veterinar propisuje opojna sredstva u suprotnosti sa Zakonom.

Učiocu ovog krivičnog dela se može izreći i kazna zatvora najmanje jednu godinu i novčana kazna ako su ispunjeni sledeći uslovi:

- a) ako se učinilac organizovano bavi trgovinom opojnim drogama ili psihotropnim supstancama – kao oblik kolektivnog krivičnog dela,

⁴ Bundesgesetz über die Betaubungsmittel und die psychotropen Stoffe (Betaubungsmittelgesetz BetmG) vom 1. October 1951.

- b) ako preduzetom radnjom izvršenja dođe u posed veće količine opojnih droga ili psihotropnih supstanci i
- c) ako preduzimanjem radnje izvršenja pribavi znatnu materijalnu dobit bez određivanja kada je ta korist u "znatnoj meri" što predstavlja faktičko pitanje koje sud rešava u svakom konkretnom slučaju.

Kazna zatvora do tri godine ili novčana kazna propisana je članom 21. Federalnog zakona o opojnim drogama i psihotropnim supstancama. Ovo delo čini lice koje svesno⁵:

- a) ne podnese prijave shodno Zakonu i ne obezbedi propisanu dokumentaciju i formulare za kontrolu opojnih sredstava ili ko u njih unese netačne podatke ili ne unese potrebne podatke i
- b) zloupotrebljava propisanu dokumentaciju ili formulare za kontrolu opojnih sredstava koje sadrže netačne ili nepotpune podatke.

Ako je radnja izvršenja navedenog dela preduzeta nemarno i nesavesno (dakle, sa nehatom), tada se učinilac može kazniti samo novčanom kaznom.

Novčana kazna je u smislu člana 22. Federalnog zakona o opojnim drogama i psihotropnim supstancama propisana za lice koje svesno ili iz nemara:

- a) kao odgovorno lice ne ispunjava predviđene obaveze u vezi sa prometom opojnih sredstava,
- b) prekrši odredbe u vezi sa reklamiranjem opojnih sredstava ili pruža nedozvoljene informacije u vezi sa njima,
- c) povredi pravila skladištenja i čuvanja opojnih sredstava i
- d) prekrši propise Saveznog saveta ili nadležne službe koi se odnose na postupanje sa opojnim drogama i psihotropnim supstancama.

Kvalifikatorna okolnost kod krivičnih dela iz čl. 19.- 22. Federalnog zakona o opojnim drogama i psihotropnim supstancama propisana je članom 23. U kom slučaju je propisano pooštreno kažnjavanje. Ovo teže delo postoji ukoliko je radnju izvršenja preduzelo lice sa određenim svojstvom – službeno lice koje je ovlašćeno za implementaciju i primenu Federalnog zakona o opojnim drogama i psihotropnim supstancama, tada se propisana kazna može povećati.

No, Zakon je izričito predvideo da službeno lice koje je ovlašćeno za borbu protiv zloupotrebe opojnih sredstava koje pribavi opojne droge ili psihotropne supstance u cilju dobijanja relevantnih podataka radi otkrivanja i dokazivanja učinjenog krivičnog dela i (ili) njegovih učinilaca, se ne kažnjava za ovo delo (prikriveni istražitelj), čak i ako ne otkrije svoj identitet i funkciju koju obavlja (Donatsch, Tag, 2006: 38-41).

⁵ Bundesgesetz über die Betaubungsmittel und die psychotropen Stoffe (Betaubungsmittelgesetz BetmG) vom 1. October 1951.

Saglasno članu 24. Federalnog zakona o opojnim drogama i psihotropnim supstancama sva pribavljena materijalna korist koja je stečena na protivzakonit se obavezno oduzima (konfiskuje) u korist države, pod uslovom da se nalazi na teritoriji Švajcarske, čak i u slučaju kada su ova krivična dela učinjena u inostranstvu. Ukoliko ne postoji nadležna sudska instanca shodno članu 32. Zakonika o krivičnom postupku od 5. oktobra 2007. godine nadležnim organom će se smatrati kanton na čijoj teritoriji se nalazi protivzakonito stečena imovina.

Od učinioca krivičnog dela se primenom mere bezbednosti oduzimanja predmeta oduzimaju i opojne droge i psihotropne supstance (kao objekt radnje izvršenja) koje se potom uništavaju.

Ukoliko Federalnim zakonom o opojnim drogama i psihotropnim supstancama nije nešto drugo propisano, na učinioce ovih krivičnih dela se primenjuju prilikom pravne kvalifikacije dela i odmeravanja kazne, opšte odredbe Krivičnog zakonika (član 26.).

3. ZAKLJUČAK

Na bazi relevantnih univerzalnih međunarodnih standarda koji su doneti u okviru i pod okriljem Organizacije Ujedinjenih nacija, i novo, doduše sporedno krivično (medicinsko, zdravstveno) zakonodavstvo Švajcarske konfederacije poznaje više krivičnih dela kojima se na adekvatan način – sistemom kazni – pokušava efikasno sprečiti i suzbiti različite oblike i vidove protivpravnih delatnosti u vezi i povodom opojnih droga.

Pri tome je zakonodavac i različite oblike saučesništva kao što su podstrekavanje, pomaganje ili organizovano udruživanje u sastavu grupe predvideo kao samostalne radnje izvršenja i to kvalifikovanih oblika dela.

Za učinioce ovih dela pored kazni zatvora i drugih, alternativno ili kumulativno propisanih novčanih kazni, primenjuju se i posebne mere: a) mere bezbednosti i b) mera oduzimanja protivpravno pribavljene imovinske koristi.

I pokušaj krivičnog dela, pa i pokušaj podstrekavanja je prema izričitom slovu Zakona kažnjiv.

Sve te inkriminacije, kao i kvalitetno, efikasno i zakonito primenjivanje svih propisa u vezi sa uzgojem, proizvodnjom, prodajom, uvozom ili izvozom, kao i samim posedovanjem opojnih droga treba da predstavljaju efikasan okvir kojim se Švajcarska konfederacija pokušava suprotstaviti protivpravnim aktivnostima u vezi sa zloupotrebom opojnih droga i na taj način smanjiti razorno dejstvo opojnih droga na ljudski organizam.

LITERATURA

- (1) (1951). Bundesgesetz uber die Betaubungsmittel und die psychotropen Stoffe (Betaubungsmittelgesetz BetmG) vom 1. October 1951. Bern.
- (2) (1996). Schweizerisches Strafgesetzbuch vom 21. Dezember 1937. Bern.
- (3) (2013). Schweizerisches Strafgesetzbuch StGB. 7. Auflage. Zurich.
- (4) Donatsch, A., Tag, B. (2006). *Strafrecht I*, 8. Auflage, Zurich.
- (5) Jeny, G., Stratenwerth, G. (2003). Schweizerisches Strafrecht, Besonderer teil, 6. Auflage, Bern.
- (6) Jovašević, D. (2014). *Krivično pravo*, Posebni deo. Beograd: Dosije.
- (7) Jovašević, D. (2016). *Krivično pravo*, Opšti deo, Beograd: Dosije.
- (8) Jovašević, D., Ikanović, V. (2012). *Krivično pravo Republike Srpske*, Posebni deo. Banja Luka: Univerzitet Apeiron.
- (9) Niggli, Wiprechtiger (eds). (2013). Basler Kommentar Strafrecht I + II. Basel.
- (10) Petrović, B., Jovašević, D., Ferhatović, A. (2016). *Krivično pravo 2*. Sarajevo: Pravni fakultet.
- (11) Serebrennikova, A.V., Kuznjecova, N.F., (2000). *Ugolovnij kodeks Švejcarii*. Moskva: Zercalo.

ABUSE OF NARCOTIC DRUGS IN SWISS CRIMINAL LAW

Based on international standards which were adopted within the United Nations, all national legislation recognises different forms of manifestations of criminal offences of abuse of narcotic drugs. This paper is discussing different activities of illegal production, trade and incitement or enabling other individuals to possess narcotic drugs in order to ingest them which leads to endangering health or even life. Types of crime vary dependent on the needs of every specific country and different types of punishments and criminal sanctions are stipulated for the perpetrators. The situation is similar in the Federal Republic of Switzerland. This paper analyses the system of criminal offences in different forms and ways of manifestation in theoretical and practical sense.

KEYWORDS: *narcotic drugs / abuse / law / Switzerland / criminal offence / responsibility / sanctions*